

Sociale relaties op school

Middelbare scholieren in relatie met hun leraren

Onderzoek op basis van
de OnderwijsMonitor
Limburg

November 2021

Trudie Schils
Mélanie Monfrance
Suzanne Zuidema

Maastricht University

Factsheet OML2021-002

Limburg leert samen
educatieve agenda limburg

Belang van sociale relaties op school

Verschillende theorieën wijzen op het belang van sociale relaties voor de motivatie en schoolattitude van leerlingen.¹ Een goede sociale inbedding in school draagt bij aan een hogere motivatie en betere leerprestaties, waarbij sterke sociale relaties kunnen beschermen tegen een negatieve leerhouding, verlies aan schoolvertrouwen en schooluitval.²

Goede relaties met leraren dragen bij aan een positieve schoolhouding, hogere motivatie, betere schoolprestaties en een groter schoolvertrouwen onder de minst presterende leerlingen in een klas.³ Inzicht in de sociale relaties die leerlingen hebben op school, kan daarom bijdragen aan inzicht in de mechanismen achter tekortschietende leerprestaties of motivatie van leerlingen.

¹ Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. Martin, A. J., & Dowson, M. (2009). Interpersonal relationships, motivation, engagement, and achievement: Yields for theory, current issues, and educational practice. *Review of Educational Research*, 79(1), 327–365.

² Raufelder, D., Jagenow, D., Drury, K., & Hoferichter, F. (2013). Social relationships and motivation in secondary school: Four different motivation types. *Learning and Individual Differences*, 24, 89-95. Wentzel, K. R., Muenks, K., McNeish, D., & Russell, S. (2017). Peer and teacher supports in relation to motivation and effort: A multi-level study. *Contemporary Educational Psychology*, 49, 32–45.

³ Hallinan, T. M. (2008). Teacher influences on students' attachment to school. *Sociology of Education*, 81(3), 271–283. Bokhorst, C. L., Sumter, S. R., & Westenberg, P. M. (2010). Social support from parents, friends, classmates, and teachers in children and adolescents aged 9 to 18 years: Who is perceived as most supportive? *Social Development*, 19(2), 417–426. Schwabe, F., Korthals, R., & Schils, T. 2019. Positive social relationships with peers and teachers as moderators of the Big-Fish-Little-Pond Effect. *Learning and Individual Differences*, 70, 21-29.

In deze factsheet

Vanwege het belang van de sociale relaties die leerlingen ervaren verzamelen we ook in de OnderwijsMonitor Limburg⁴ sinds 2014 in VO3 informatie over hoe de leerlingen hun sociale relaties met klasgenoten en met leraren ervaren. In een [vorige factsheet](#) lieten we cijfers zien over sociale relaties die leerlingen met klasgenoten ervaren. In deze factsheet presenteren we cijfers over sociale relaties die leerlingen met leraren ervaren. In latere factsheets leggen we de relatie tussen deze sociale inbedding en bijvoorbeeld verwachtingen van leerlingen over hun toekomst, schoolmotivatie of leerprestaties.

In deze factsheet bekijken we voor de sociale relaties met leraren:

- ❖ Trends sinds 2014 incl. 'covid'-effect
- ❖ Verschillen tussen jongens en meisjes
- ❖ Verschillen naar onderwijstype
- ❖ Verschillen naar sociaal-economische achtergrond
- ❖ Verschillen naar regio

Als uw school/bestuur heeft deelgenomen, kunt u ook cijfers voor uw eigen school/bestuur inzien in de digitale terugkoppeling, via deze [link](#). Hiervoor is de inlogcode nodig die bestuurders en schoolleiders van deelnemende scholen hebben ontvangen.

Limburg leert samen
educatieve agenda limburg

Algemeen beeld

Om de sociale relaties die leerlingen ervaren met hun leraren in beeld te krijgen, leggen we hen zes verschillende stellingen voor:

- ❖ Leraren weten meestal hoe ik me voel
- ❖ Ik kan met mijn leraren over problemen praten
- ❖ Als ik me ongelukkig voel, kan ik daar met leraren over praten
- ❖ Ik voel me op mijn gemak bij de leraren
- ❖ De leraren begrijpen me
- ❖ Ik heb goed contact met mijn leraren

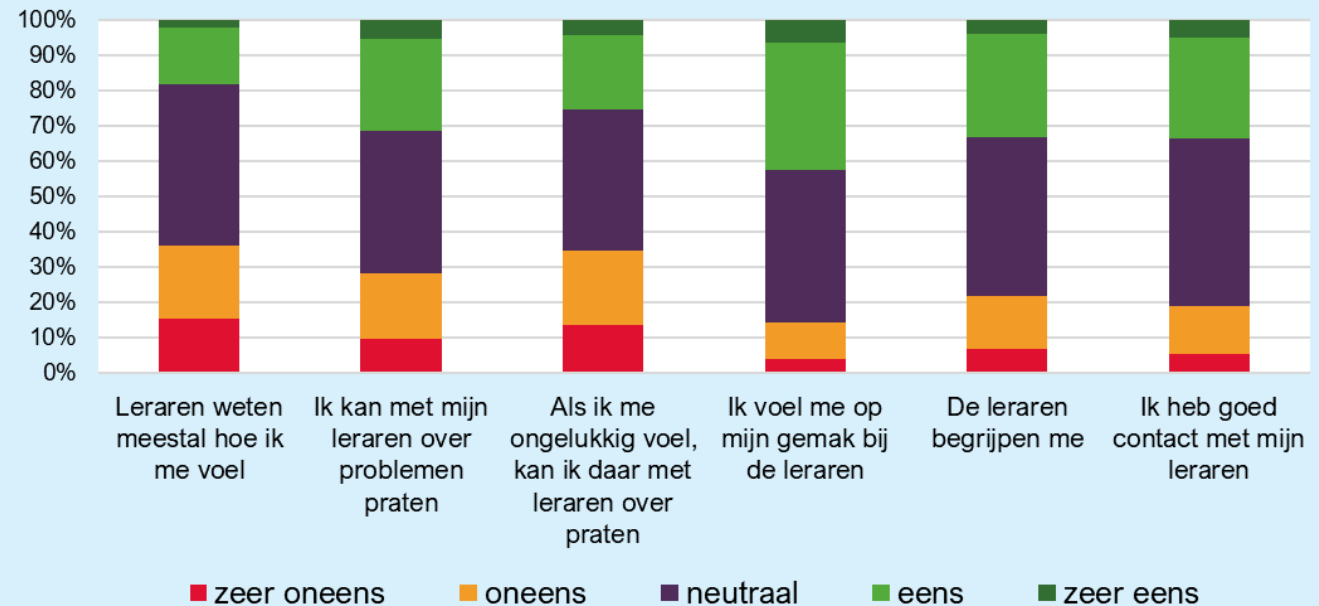
Figuur 1 laat zien hoe Limburgse leerlingen gemiddeld genomen op deze stellingen antwoorden. De gemiddelde verdeling over de verschillende antwoordcategorieën wordt getoond voor de periode 2014-2020. Het beeld is gemengd.

Een deel van de leerlingen geeft aan goede relaties te hebben met leraren, een ander deel minder. Een groot deel van de leerlingen kiest een neutraal antwoord.

Om een overall beeld te krijgen van de sociale relaties die leerlingen met leraren ervaren hebben we deze items samengevoegd in een index.⁵ Op deze manier kunnen we verschillen tussen groepen en over de tijd zichtbaar maken. In een latere fase gaan we ook naar relaties tussen deze sociale relaties en leeruitkomsten kijken, waarmee iets meer informatie verkregen kan worden over de grootte van de verschillen tussen groepen en wat dit betekent.

⁵ De betrouwbaarheid van de index is 0.88 (cronbach's alpha). De index is gestandaardiseerd met gemiddelde 0 en standaarddeviatie 1. Het gemiddelde is bepaald voor alle leerlingen over alle studie jaren en alle onderwijstypes.

Figuur 1. Antwoorden Limburgse leerlingen op stellingen over sociale relaties met leraren (2014-2020)

Verschillen naar jaar

Figuur 2 toont de gemiddelde scores voor sociale relaties met leraren sinds 2014. In de modellen is rekening gehouden met mogelijke verschillen tussen de cohorten. Daarbij is 0 de gemiddelde index-score over alle jaren.

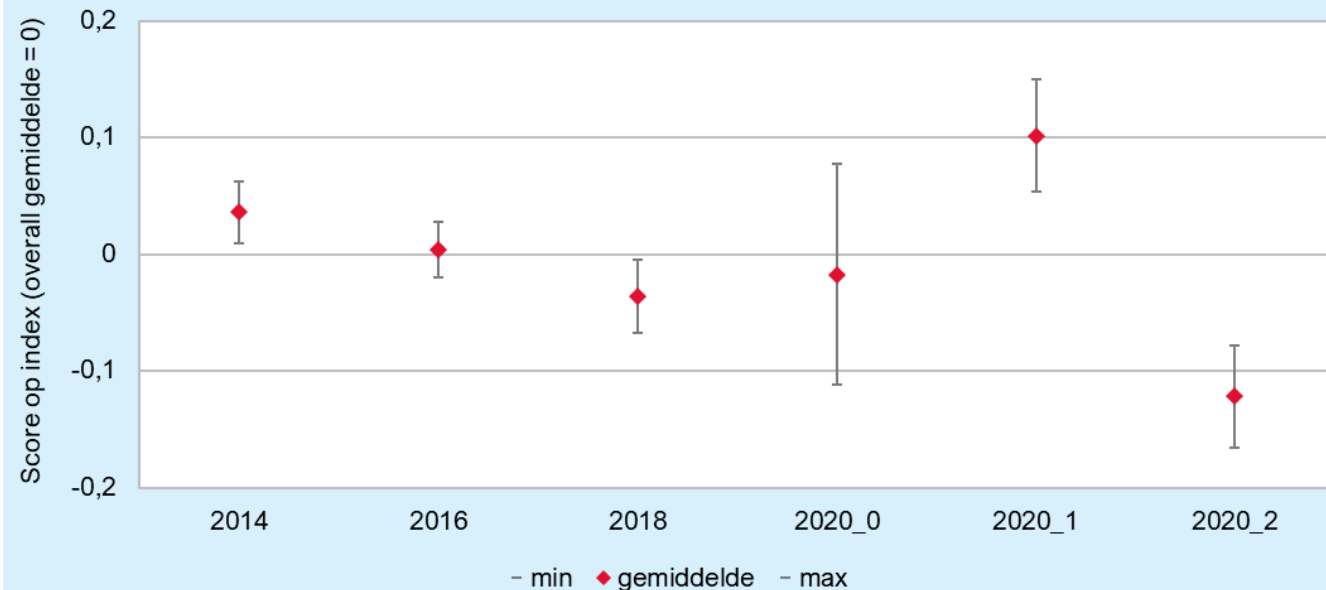
- ❖ Een score boven 0: de sociale relaties worden als 'beter' dan gemiddeld ervaren
- ❖ Een score beneden 0: de sociale relaties worden als 'slechter' dan gemiddeld ervaren

Tijdens de afnameperiode in 2020 vond er een schoolsluiting plaats, waardoor één groep leerlingen de vragenlijsten reeds vóór de schoolsluiting heeft ingevuld en een andere groep leerlingen de vragenlijsten na de schoolsluiting heeft ingevuld.

Ook zijn er scholen die de vragenlijsten onder de leerlingen pas na de zomervakantie van 2020 hebben afgenomen. Om deze reden hebben we de groepen in 2020 onderverdeeld in respectievelijk 2020_0, 2020_1 en 2020_2.

Tussen de jaren 2014, 2016 en 2018 zien we een langzame daling in de score. De score voor 2018 is significant lager dan die van 2014. Ook zien we een verschil voor 2020. De groep leerlingen die de vragenlijsten net na de volledige schoolsluiting maar vóór de zomer heeft ingevuld (2020_1) ervaart betere sociale relaties met leraren dan de groep die na de zomervakantie de vragenlijsten heeft ingevuld (2020_2). De samenstelling van de scholen die op beide momenten de vragenlijsten hebben afgenomen speelt daar waarschijnlijk een rol. Op de volgende pagina's kijken we naar verschillen naar achtergrond van de leerlingpopulatie.

Figuur 2. Sociale relaties met leraren naar jaar

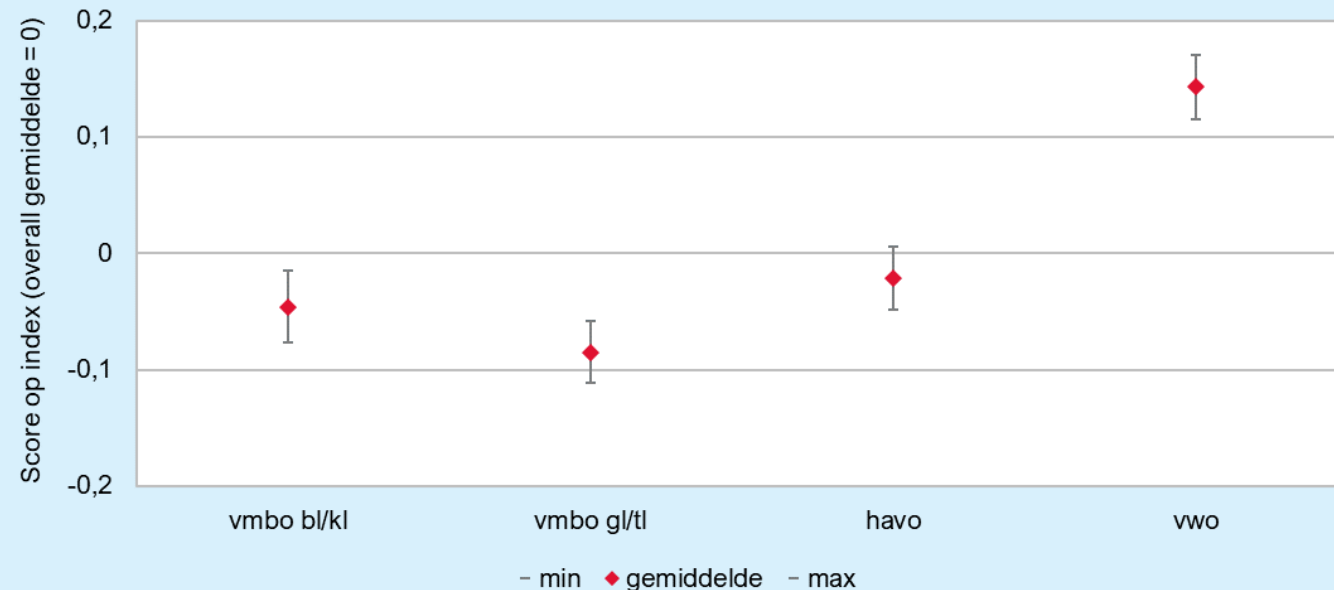
Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen meer verschillen of omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Verschillen naar onderwijstype

Figuur 3 laat de verschillen zien op de index-score sociale relaties met leraren naar het onderwijstype waarop de leerling in leerjaar 3 zit (gemiddeld voor periode 2014-2020). Tussen vmbo bl/kl en vmbo gl/tl zijn er geen significante verschillen te zien. Wel is de index significant lager voor leerlingen op het vmbo-gl/tl in vergelijking met het havo en vwo. Vwo-ers ervaren de 'beste' sociale relaties met leraren. In de vorige factsheet bleek dit ook voor hun relaties met klasgenoten.

Als we de verschillen in sociale relaties naar studie apart bekijken voor de verschillende jaren (figuur niet getoond) zien we dat leerlingen op het vmbo bl/kl en havo in 2020 na de zomer een lagere score laten zien. Op het havo zien we in 2020 voor de zomer een hoge score, hoger dan andere jaren. Voor de andere onderwijstypes zien we geen verschillen tussen de jaren. Dit betekent dat de hoge score in figuur 1 voor 2020 voor de zomervakantie grotendeels veroorzaakt wordt door enkele havoscholen en de dip na de zomervakantie door scholen in het vmbo-bl/kl en havo.

Figuur 3. Sociale relaties met leraren naar onderwijstype (2014-2020)

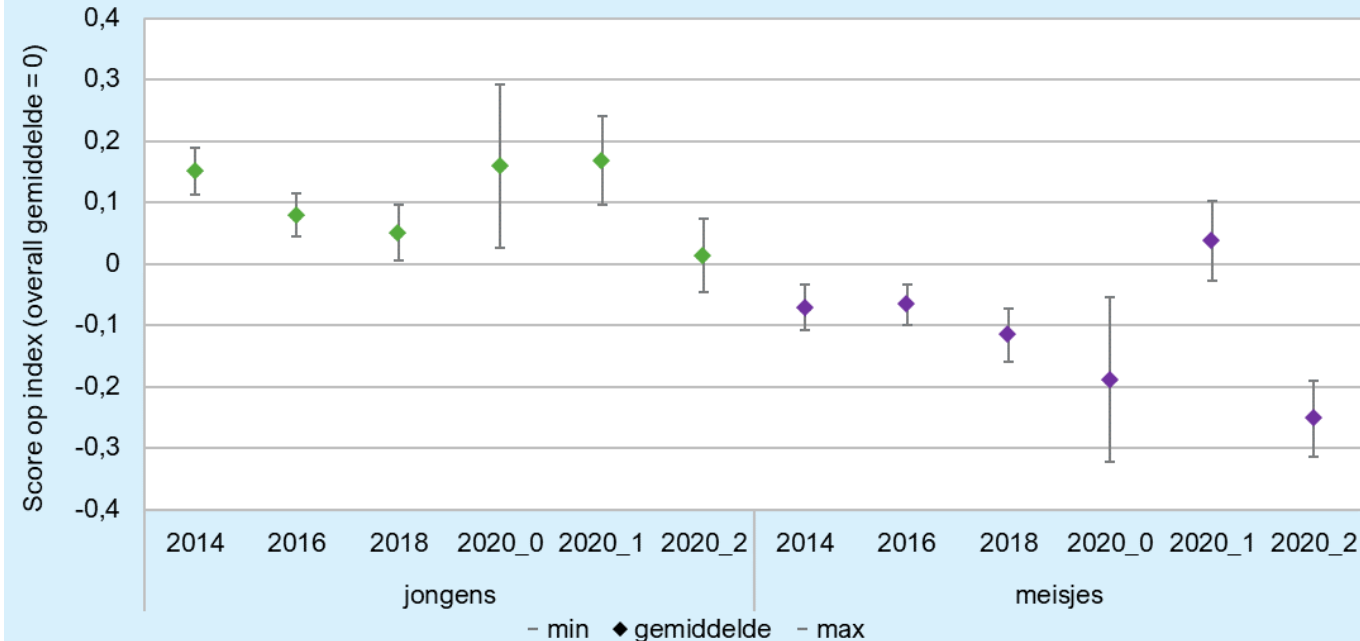
Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per onderwijstype. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen meer verschillen of omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Verschillen naar geslacht

Figuur 4 laat de verschillen zien op de index-score sociale relaties met leraren naar geslacht per jaar. De daling voor 2020 is vergelijkbaar voor jongens en meisjes. Wel zien we dat meisjes in 2020 vóór de zomer een significant hogere score op de index sociale relaties met leraren laten zien in vergelijking met de score vlak vóór de schoolsluiting.

Algemeen kan gezegd worden dat meisjes minder goede sociale relaties met leraren ervaren dan jongens. In de vorige factsheet zagen we dit ook voor sociale relaties met klasgenoten. Wanneer we bij de verschillen naar geslacht ook de uitsplitsing maken naar onderwijstype (figuur niet getoond), dan zien we dat het verschil tussen jongens en meisjes op alle onderwijstypes zichtbaar is, en het grootste is op het vwo.

Figuur 4. Sociale relaties met leraren naar geslacht en jaar

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden naar geslacht. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen meer verschillen of omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Verschillen naar opleiding ouders

Figuur 5 laat de verschillen zien op de index-score sociale relaties met leraren naar opleiding ouders per onderwijstype (gemiddeld voor de periode 2014-2020). Tabel 1 geeft ter indicatie weer hoe het opleidingsniveau van de ouders procentueel verdeeld is per onderwijstype. Als we kijken naar de opleiding van de ouders, zien we dat op het vmbo bl/kl leerlingen met wo-opgeleide ouders afwijken van leerlingen met hbo-opgeleide ouders. Dit is echter een fors kleinere groep (ook te zien aan de grotere spreiding rond het gemiddelde). Op het vwo zien we ook dat leerlingen met wo-opgeleide ouders gemiddeld minder goede relaties met leraren ervaren, echter dit is net niet statistisch significant op 95% betrouwbaarheid.

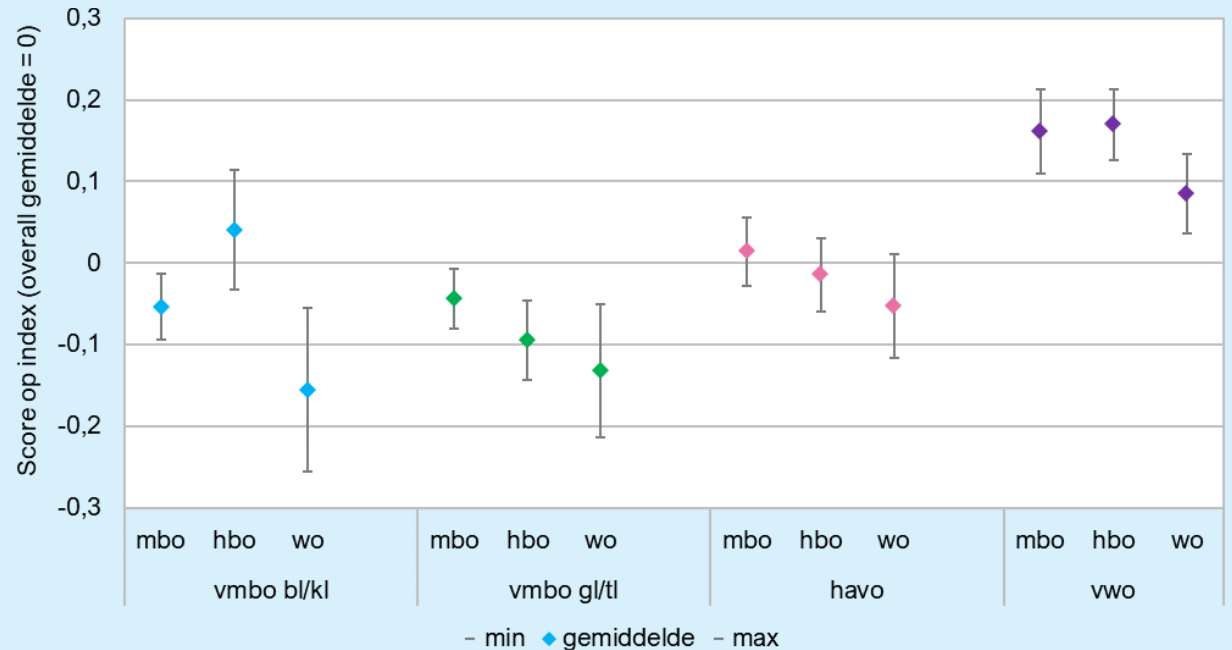
Houden we bij deze analyse ook rekening met het geslacht van de leerling (figuur niet getoond) dan is het verschil voor leerlingen met wo-opgeleide ouders er alleen voor jongens.

Als we de uitsplitsing per jaar hieraan toevoegen (figuur niet getoond) dan zien we de eerdergenoemde patronen over de tijd terug voor alle groepen wat betreft opleidingsniveau van de ouders.

Tabel 1. Opleidingsniveau ouders naar onderwijstype (2014-2020), percentages

	mbo of minder	hbo	wo	onbekend
vmbo bl/kl	45	12	5	37
vmbo gl/tl	42	25	8	25
havo	34	32	15	19
vwo	23	35	28	13

Figuur 5. Sociale relaties met leraren naar onderwijstype en opleiding ouders (2014-2020)

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden naar geslacht. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen meer verschillen of omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Verschillen naar regio

Figuur 6 laat de verschillen zien op de index-score sociale relaties met leraren naar regio en onderwijstype (gemiddelde 2014- 2020). De figuur laat verschillen binnen de regio's tussen de onderwijstypen zien. Wij kijken nu naar verschillen tussen de regio's per onderwijstype en zien het volgende:

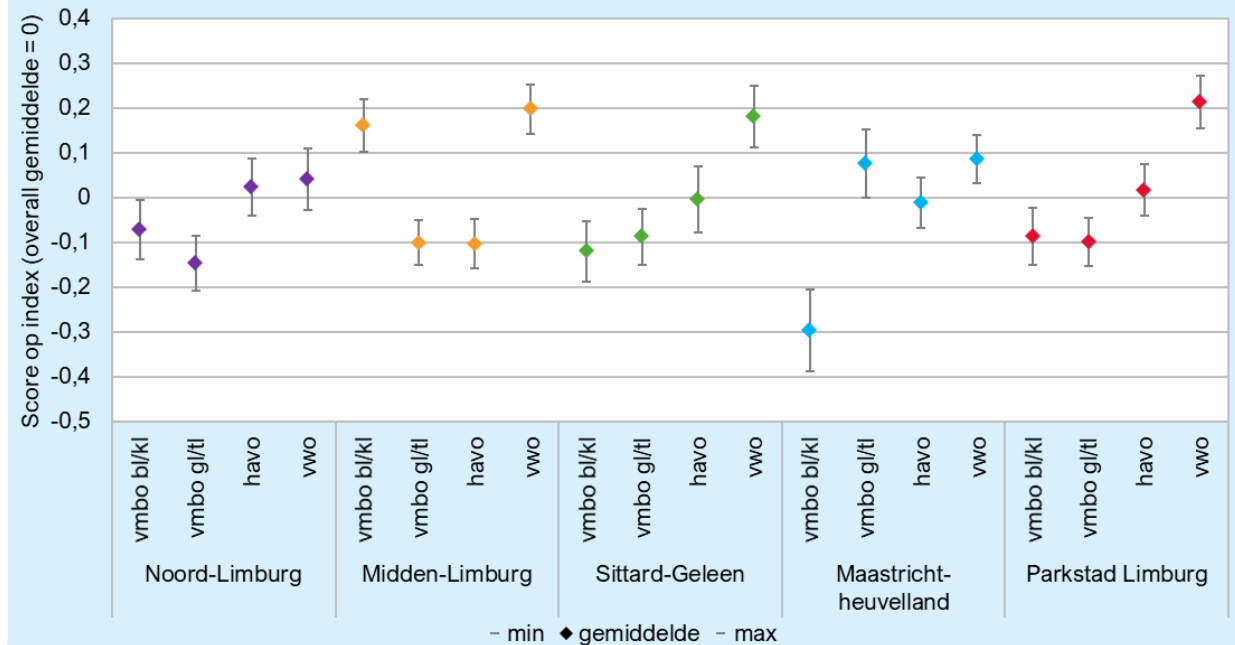
- ❖ Leerlingen op het vmbo bl/kl in Maastricht-Heuvelland ervaren slechtere sociale relaties met leraren dan deze leerlingen in andere regio's. We zien het omgekeerde patroon voor leerlingen op het vmbo gl/tl: daar “scoort” Maastricht-Heuvelland het beste.
- ❖ Voor havisten zien we nauwelijks verschil tussen de regio's, behalve dat havisten in Midden-Limburg slechtere sociale relaties met leraren rapporteren dan die in Noord-Limburg en Parkstad Limburg.
- ❖ Vwo-ers in Noord-Limburg ervaren slechtere sociale relaties met leraren dan vwo-ers in Midden-Limburg, Sittard-Geleen en Parkstad Limburg. Vwo-ers in Maastricht-Heuvelland ervaren slechtere sociale relaties met leraren dan vwo-ers in Midden-Limburg en Parkstad Limburg.

Bij uitsplitsing naar de jaren (figuur niet getoond), zien we dat:

- ❖ De daling tussen 2014 en 2018 alleen zichtbaar is in Sittard-Geleen en Maastricht-Heuvelland
- ❖ Het verschil in de 2020-meting voor en na de zomer is niet zichtbaar in Noord-Limburg en Parkstad Limburg

Als we kijken naar verschillen tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders in de verschillende regio's (figuur niet getoond), zien we in geen van de regio's verschillen.

Figuur 6. Sociale relaties met leraren naar regio en onderwijstype (2014-2020)

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden naar geslacht. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen meer verschillen of omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Resultaten op een rij

- ❖ Het algemeen beeld in Limburg, waarbij we kijken naar de ervaren sociale relaties met leraren van vo3 leerlingen, laat zien dat er sinds 2014 een daling zichtbaar is. Uitsplitsing naar regio laat zien dat dit veroorzaakt wordt door leerlingen in Sittard-Geleen en Maastricht-Heuvelland.
- ❖ Over het algemeen ervaren vmbo-ers de slechtste sociale relaties met leraren, in vergelijking met havisten en vwo-ers. Vwo-ers ervaren de beste sociale relaties met leraren. Dit patroon zagen we ook bij de ervaren sociale relaties met klasgenoten. Als we uitsplitsen naar regio zien we dat dit niet voor alle regio's geldt.
 - In Sittard-Geleen en Parkstad Limburg zien we alleen de vwo-ers afwijken van de andere leerlingen.
 - In Noord-Limburg ervaren havisten en vwo-ers betere sociale relaties dan leerlingen op het vmbo gl/tl, maar niet in vergelijking met leerlingen op het vmbo bl/kl.
 - In Midden-Limburg ervaren vwo-ers en leerlingen op het vmbo bl/kl de beste sociale relaties met leraren.
 - In Maastricht-Heuvelland ervaren leerlingen op het vmbo bl/kl de slechtste sociale relaties met leraren en is er geen verschil tussen leerlingen op de andere onderwijstypes.
- ❖ Over het algemeen ervaren meisjes minder goede sociale relaties met leraren dan jongens. Dit verschil zien we op alle onderwijstypes, en is het grootste op het vwo.
- ❖ Kijken we naar ervaren sociale relaties met leraren in vo3 bij leerlingen in relatie tot het opleidingsniveau van de ouders (mbo of lager, hbo en wo), dan zien we geen systematische verschillen binnen de onderwijstypen.
- ❖ Binnen de verschillende onderwijstypen zien we ook regionale verschillen in ervaren sociale relaties met leraren in vo3. Leerlingen op het vmbo bl/kl in Maastricht-Heuvelland ervaren slechtere sociale relaties met leraren dan deze leerlingen in andere regio's, leerlingen op het vmbo gl/tl juist betere. Havisten in Midden-Limburg ervaren slechtere sociale relaties met leraren dan havisten in Noord-Limburg en Parkstad Limburg. Vwo-ers in Noord-Limburg ervaren slechtere sociale relaties met leraren dan vwo-ers in Midden-Limburg, Sittard-Geleen en Parkstad Limburg. Voor Maastricht-Heuvelland zien we dit terug in vergelijking met Midden-Limburg en Parkstad Limburg.

